

Barn under Förintelsen

**Forum
för levande
historia**

Den här utställningen handlar om den nazityska regimens folkmord och förföljelser av judar och romer, med särskilt fokus på hur barnen utsattes. Barn som nazisterna ansåg utgjorde ett hot mot framtiden och därför inte fick leva.

Förintelsen var det folkmord som den nazistiska regimen i Tyskland utförde på 6 miljoner judar under andra världskriget. En och en halv miljon av de mördade var barn, vilket motsvarade drygt 90 procent av alla judiska barn som levde i Europa innan krigsutbrottet. Endast ett av tio barn levde vid krigsslutet 1945. En stor del av den romska befolkningen i Europa mördades under Förintelsen. Det finns ingen exakt statistik över hur många som mördades. Detta beror på bristande källmaterial och avsaknaden av pålitliga siffror över hur stor Europas romska befolkning var före kriget. Uppskattningarna varierar därför kraftigt. Mer forskning behövs.

Under mellankrigstiden levde det tyska folket under politisk och ekonomisk instabilitet. Den tyska ekonomins kollaps, en följd av världsdepressionen i början av 1930-talet, blev en grogrund för det högerextrema national-socialistiska tyska arbetarpartiet, NSDAP. Partiets ledare Adolf Hitler lovade att skapa ett bättre Tyskland och under hans ledning omvandlades landet till en nazistisk diktatur. Den nazistiska ideologin och den statligt sanktionerade antisemitismen fick förödande konsekvenser.

Nazisterna kategoriserade människorna utifrån föreställningar om "ras" och den "ariska" och germanska rasens påstådda överlägsenhet. Enligt nazisterna pågick en kamp mellan den egna rasen och andra raser. Judar, romer och andra påstått lägre stående människor, som till exempel homosexuella och människor med normbrytande funktionalitet, stod för det onda i tillvaron.

Judar klassades som främlingar och fiender och kunde på grund av sitt ursprung aldrig bli en del av det tyska "ariska" samhället. Liksom judar räknades romer som "främmande ras-element". De var ett hot mot nazisternas vision om ett enhetligt och "rent" tyskt folk.

I samband med andra världskriget kom människor, som nazisterna kategoriserade som judar och romer, att deporteras till getton och arbets- och koncentrationsläger.

Miljontals människor mördades under Förintelsen. Både vuxna och barn föll offer för nazisternas brutala förföljelser. Barnen sågs som ett hot mot framtiden och nazisternas samhällsvision.

Den här utställningen berättar om barnens liv under Förintelsen i Tyskland och på tysk-ockuperad mark. Utställningen visar hur samhället gradvis kom att förändras för dessa barn.

Omslagsbild:

1942 deporterades åttaårige Benjamin Raphaël Pais och hans ett år äldre syster Jansje från Nederländerna till koncentrations- och förintelselägre Auschwitz-Birkenau. De mördades tre dagar senare. Foto/källa: Collection Jewish Museum, Amsterdam.

1933–1938

Förföljelser av judar

Efter nazisternas makttillträde 1933 förändras livet för tyska judar. Antijudiska lagar och restriktioner infördes. Steg för steg. Allt oftare blev judar trakasserade och diskriminerade. De förbjöds att arbeta för vissa företag och att anställas för inflytelserika positioner.

Ett tydligt bevis för omvärlden att den tyska regimen hade en antisemitisk agenda var de så kallade "Nürnberglagarna" som antogs 1935. Människor som lagstiftningen definierade som judar förlorade sitt medborgarskap och äktenskap mellan judar och icke-judar förbjöds. Judiska och icke-judiska barn fick inte längre leka med varandra. Det blev tydligt för barnen att de inte längre var välkomna i det tyska samhället.

Under Novemberpogromen 1938 genomförde nazisterna flera våldsdåd i Tyskland och Österrike. Synagogor, judiska affärer och hem vandaliserades och hatiska meddelanden skrevs på fönster och väggar. Många judar misshandlades och hundratals mördades.

1938 förbjöds judiska barn helt och hållet att studera i tyska allmänna skolor. För många barn blev det en stor omställning. Skolan hade varit en viktig del i barnens liv och bidragit till att ge dem en normal vardag.

Förföljelser av romer

Efter nazisternas makttillträde 1933, hårdnade stämningen mot landets romska befolkning. Förföljelsen av romer var inte något nytt, redan innan nazisternas makttillträde registrerades och kontrollerades romer noggrant.

Nürnberglagarnas rasbestämmelser bidrog till ytterligare marginalisering i samhället. Nazisterna ansåg att romer var "asociala" och "kriminella". Trakasserierna och diskrimineringen av romer ökade. Förbud efter förbud infördes av regimen. Romer förbjöds att gifta sig med så kallade "ariska" tyskar och fråntogs sina medborgerliga rättigheter. Många utsattes för tvångssterilisering.

På 1930-talet levde ungefär 30 000 romer i Tyskland, boende i städer och byar eller i karavaner med vagnar och hästar. I samband med de olympiska spelen i Berlin 1936 arresterade polisen hundratals romer och flyttade familjerna och deras tillhörigheter till en avlägsen plats i stadens utkant.

Senare inhägnades boplatser med taggtråd och ett tillfälligt läger för romer inrättades. Liknande lägerplatser uppfördes i andra tyska städer.

Hans Posner

1927–2013

Hans fyller sex år 1933, samma år som Adolf Hitler tillträder som rikskansler.

De första åren i tyska staden Beuthen beskriver han senare som en underbar tid. Föräldrarna ägnade mycket tid åt både honom och hans två år äldre bror Freddy.

” Vi gjorde utflykter med spårvagn till en fantastiskt fin plats, som låg utanför Boyten, där det fanns en liten sjö och en stor äng med en fantastiskt fin servering, som rymde ungefär 200 människor. Där fanns gungor för barn. Vi längtade ut dit varje helg. Vi fortsatte att åka dit år efter år.”

Men snart sker förändringar. Från 1935 förbjuds familjen att göra utflykterna. Nazisterna har satt upp skyltar i parken och i serveringen som lyder ”Judar ej önskvärda”. Upplevelsen är Hans första minne av antisemitism.

Inte heller skolmiljön är fri från antisemitism. Hans är elev på en judisk folkskola där ungefär 500 elever i årskurs 1–8 går. Mittemot ligger en allmän tysk skola. Lektionerna på båda skolor startar klockan åtta på morgonen och slutar klockan två.

Efter skoldagens slut blir judiska elever ofta förföljda och slagna av icke-judiska barn från skolan mitt emot, men ”tack vare att man var snabb i sina fötter och inte hade långt till bostaden, klarade vi oss för det mesta. Men jag blev många gånger överfallen utav äldre pojkar.”

Efter Novemberpogromen hösten 1938 ändras tiderna för de båda skolorna för att undvika sammandrabbningar mellan eleverna. Men Hans blir inte kvar länge på skolan. Några månader senare skickas han och brodern med en barntransport till Sverige för att undkomma judeförföljelserna.

Teodor Mutto

1932–

Teodor Mutto växer upp i en romsk familj i närheten av polska Kraków.

Teodor Mutto växer upp i en romsk familj i närheten av polska Kraków. Till en början bor de i tält med 40–50 familjer. Alla arbetar men det är trots det ändå ont om mat och Teodor går ofta hungrig.

Efter andra världskrigets utbrott lämnar familjen Polen, ryktet går att Hitler ska komma, och att nazisterna varken tycker om judar eller romer och att de mördar romer var de än möter dem. Teodor är då sju år.

Familjen undviker städer och byar och gömmer sig i skogar och på fält. Teodor får både höra om och bevittna våld under flykten. Han utsätts även själv men lyckas komma undan. ”Den som kunde sprang”.

”Det är svårt att veta varför jag klarade mig. På något sätt var jag tvungen”, berättar Teodor senare.

Hans föräldrarna dör under krigsåren. Pappan och mamman försvinner vid en bombräd och han blir ensam kvar. ”Jag förlorade också flera kusiner, en onkel, många i familjen, nära och avlägsna. Barn också.”

1966 kom Teodor och hans familj till Sverige.

Eva Israel/Lecerof

1936–

” Av den här transporten på 1 006 personer så var det, när Auschwitz befriades, endast en överlevande. Och det var inte min pappa.”

Knappt tre år gammal upplever Eva Novemberpogromen i tyska Duisburg.

” Det var tidigt på morgonen den 10 november 1938. Min mamma Elsbeth, min bror Walter och jag skulle precis äta frukost. Bordet stod dukat i köket och plötsligt hörde vi att det bultade på dörren och en mansröst röt: Vi slår in dörren, om ni inte öppnar!”

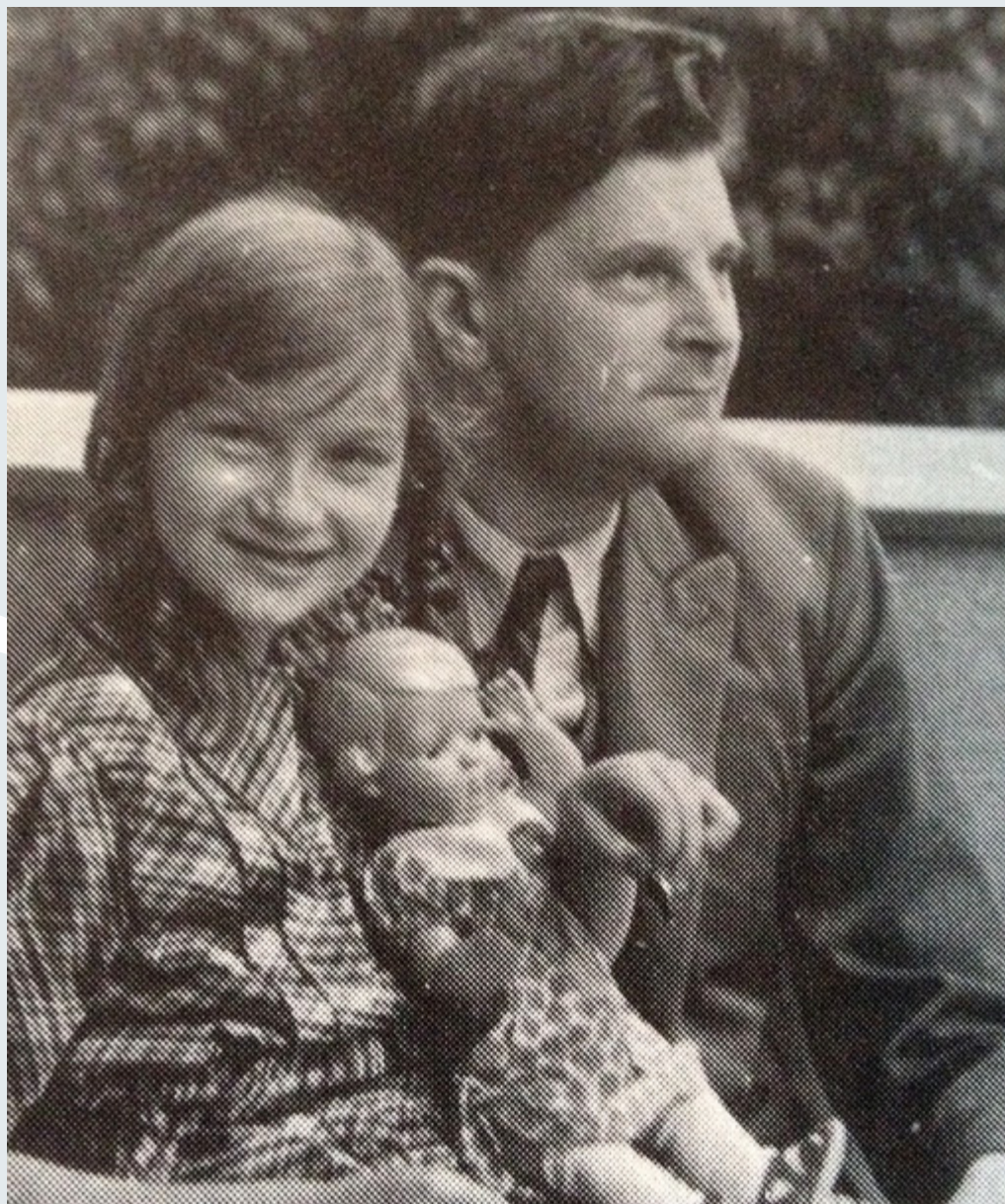
Instövlande kommer en grupp uniformsklädda aggressiva och högljudda nazister. Det första de gör är att fråga efter Evas pappa som är lärare i judiska folkskolan och kantor i synagogan.

Natten innan har pappan dock förvarnats om det allvarliga läget och att nazisterna är på väg för att hämta honom. Han väljer därför att gömma sig hos

en vän. Hemma i köket ser Eva hur nazisterna välter bordet, krossar porslin och glas på golvet och slår sönder möbler i flera rum.

Efter Novemberpogromen inser Evas föräldrar att de måste lämna Tyskland. Eva anländer till Sverige i maj 1939 med tåg tillsammans med sin mamma, vilket är ovanligt, då de flesta judiska barn tvingas lämna sina föräldrar och resa ensamma, ofta med en barntransport, mot okänt mål. Sexårige storebror Walter har åkt ensam två månader tidigare.

Evas pappa nekas inresetillstånd till Sverige, trots upprepade försök. Sommaren 1942 transporteras han till koncentrations- och förintelselägre Auschwitz-Birkenau.

Anja Jacobsohn /Kerbel

1930–2011

” Att lämna fosterhemmet var den största katastrofen i mitt liv, långt större än att lämna mina riktiga föräldrar i Breslau”.

I januari 1939 anländer nioåriga tysk-judiska flickan Anja till ett vintrigt Norrköping.

Föräldrarna i Breslau har ordnat så att dottern ska få komma till tryggheten hos en svensk fosterfamilj. Anja trivs i den nya miljön men saknar mamma och pappa. De håller kontakt via brev. Men föräldrarna har det svårt. De tvingas lämna landet och tar sig till Belgien och senare Frankrike. Pengarna tar slut och Anjas mamma skriver att hon inte har råd att köpa någon present till Anjas födelsedag.

Anja lyckas skapa sig ett nytt liv i Sverige och försöker själv hjälpa sina föräldrar. Hennes pappa skriver i ett brev:

” Min älskade dotter! Så lycklig jag blev när jag fick de tio kronorna från dig. Nu behöver jag inte frysa längre för jag har köpt en begagnad rock. Jag är glad att du har det så bra.”

Även fosterföräldrarna hjälper till. Men Anjas mamma och pappa klarar sig inte. Sommaren 1942 intensifierar tyskarna jakten på judar i Frankrike och i början av september deporteras de till koncentrations- och förintelselägre Auschwitz-Birkenau.

Några veckor senare får Anja dödsbudet. Förlusten blir dubbel. Fosterföräldrarna anser sig inte längre ha plats för henne. Hon placeras i stället på ett barnhem i Skåne. I ett slag förlorar 12-åriga Anja sina föräldrar, sina närstående vuxna, och all trygghet.

1939–1945

Förföljelser av judar

Andra världskrigets utbrott hösten 1939 fick stora konsekvenser för judar och romer. Efter Tysklands ockupation av Polen började nazisterna etablera getton, inhägnade områden där den lokala judiska befolkningen hölls instängda. Senare deporterades även judar från Tyskland till getton i Polen. Så även romer.

I det tyska samhället hade skolförbudet och andra diskriminerande lagar sedan länge begränsat de judiska barnens liv. Utanförskapet ökade ytterligare hösten 1941 då alla judar över sex år tvingades att sy fast en gul Davidsstjärna med ordet ”jude” på sina ytterplagg.

Under Wannsee-konferensen i början av 1942 diskuterade ledande nazister hur förintandet av den judiska befolkningen i Europa skulle organiseras. Våren 1942 ökade antalet transporter av människor till de nazityska förintelselägren i Polen. Både vuxna och barn deporterades.

I augusti transporterades 200 föräldralösa barn från ett barnhem i Warszawas getto till förintelselägre Treblinka. Barnens pedagog, Janusz Korczak, följde med. Han ville inte överge dem. 1942 mördades han tillsammans med barnen.

Förföljelser av romer

Under krigsåren intensifierades förföljelsen av romer. Hur utbredda förföljelserna var berodde till stor del på hur de lokala myndigheterna agerade. Nazisterna hade ingen nationell strategi för behandlingen av romer, men det hindrade inte regimen från att införa diskriminerande åtgärder och förbud. Våren 1941 förbjöds exempelvis romska barn att gå i tyska skolor.

En stor del av den romska befolkningen i Tyskland och på ockuperad mark sköts ihjäl av nazisterna. Många avrättades direkt i byar, i skogar eller längs vägar. De romer som inte mördades skickades vidare till olika getton och arbets- och koncentrationsläger.

Vintern 1943 deporterades romska familjer till den nyinrättade avdelningen för romer i koncentrations- och förintelselägre Auschwitz-Birkenau. Där fick romer ett fängnummer intatuerat på vänster underarm. Små barn tatuerades på låret.

Totalt mördades mer än 20 000 romer i Auschwitz-Birkenau innan lägre upplöstes sommaren 1944. De sista kvarvarande 4 300 romerna, mördades natten mellan den 2 och 3 augusti.

Tobias Rawet

1936-

Efter Nazitysklands ockupation av Polen i september 1939 etableras ett judiskt getto i Łódź.

Vintern 1940 anländer fyraårige Tobias med sina föräldrar till gettot där de bor under svåra förhållanden. Alla över tio år arbetar. Men Tobias och flera av hans anhöriga saknar arbete. Ransonerna är minimala och maten räcker inte till alla. Var femte boende i gettot dör av svält, köld eller sjukdomar. Det gäller att överleva.

I augusti 1942 kör nazisterna in med lastbilar i gettot för att hämta alla barn under tio år, sjuka och gamla som inte kan arbeta. De anses av nazisterna ta onödig plats. Tobias räddas av sin mamma, som gömmer sin sexårige son i en latrinshink i ett dass på innergården. – Mamma sa: ”Sätt dig ned i hinken. Kom ihåg att oavsett vad som händer så får du inte ge något som helst ljud ifrån dig”. Det var mörkt, det luktade hemskt, berättar Tobias senare.

När aktionen är över gömmer föräldrarna Tobias på vinden, där han får bo ensam över en och en halv månad, tills de kunnat ordna med ett falskat födelsebevis. Där står det att Tobias är tio år, fyra år äldre än han egentligen är. Han har därmed rätt att leva och arbeta. Han börjar som lärling på fabriken där pappan arbetar.

Vid flera tillfällen mördar nazisterna invånare i gettot. Ofta sker det offentligt för att visa vad konsekvenserna blir om man gör motstånd. Kontinuerligt avfolkas också gettot för transporter till olika arbets- och förintelsläger. I maj 1944 tömmer tyskarna gettot helt.

Tobias överlever gettot i Łódź. Av 60 000 barn klarar sig endast 65. Efter gettot fick Tobias utstå en tid i två koncentrations- och förintelsläger – som han även överlevde.

Theresienstadt

1942–1944

Hösten 1941 etablerar tyskarna koncentrationslägret Theresienstadt norr om Prag. Hundratals judiska barn är fängslade här med sina familjer.

I slutet av 1942 tar en av fångarna, den judiska konstnären och pedagogen Friedl Dicker-Brandeis initiativ till konstlektioner för de fängslade barnen och uppmuntrar dem att teckna ned sina upplevelser och intryck från livet i lägret. Tecknandet ses som ett bra sätt för barnen att kanalisera sina känslor och hjälpa dem att uthärda den hårda verkligheten i lägret.

Strax innan pedagogen Friedl Dicker-Brandeis själv ska gå ombord en transport till Auschwitz gömmer hon undan två resväskor med omkring 4 500 barnteckningar.

Endast ett fåtal av barnen överlever. I många fall är dessa teckningar det enda spår som finns kvar. Utan teckningarna skulle deras namn förbli bortglömda.

Erika Taussigová från Prag anländer som sjuåring till Theresienstadt i december 1941. Hösten 1944 transporteras hon vidare till koncentrations- och förintelslägret Auschwitz där hon mördas. Erika efterlämnar 16 teckningar, främst färglagda med pastell och vattenfärger.

Kity Brunner(ová) från tjeckiska staden Brno är tio år när hon deporteras till Theresienstadt i mars 1942. På teckningen är tre figurer och en skola avbildad. Efter mer än två år i lägret transporteras hon till Auschwitz där hon och hennes syster Eva mördas.

Hana Grundfeld(ová) deporteras till Theresienstadt i december 1941. Hon tecknade 1944 av en lägerbostad. Vi tror att Hana överlevde tiden på Theresienstadt.

Evelyn Kahn/Bøe

1938–

” Min mamma kände till fånglägren, men inte att de var dödsläger. Det hörde jag henne säga natten när nazisterna kom för att hämta min far.”

Två år efter den tyska ockupationen av Norge tvingas fyraåriga Evelyn och hennes judiska familj lämna sitt hem när pappans företag beslagtas av tyskarna.

De flyttar till sin sommarstuga, tio mil sydost om Trondheim. Pappan är efterspanad, men blir förvarnad och lyckas ta sig över till Sverige i oktober 1942.

Risken är även stor att Evelyn och hennes mamma blir gripna. Flera judiska kvinnor och barn har redan blivit fängslade i en lokal i närheten av Trondheims synagoga, sannolikt i väntan på deportation till tyska koncentrationsläger.

Det är med andra ord bråttom. Med hjälp av några motståndsmän ger sig mamman i väg uppåt fjället i kraftigt snöoväder och stark vind, med dottern Evelyn nedpackad i en ryggsäck. Efter tre dagar når de gränsområdet. Tyskarna patrullerar, men ovädret skyddar de judiska flyktingarna. Full storm råder

uppe på berget Sylarna, men de lyckas ändå ta sig ned till Storlien i Sverige. På skidor, ibland krypandes.

Några dagar senare kan Evelyn förenas med sin pappa. Från vintern 1943 till krigsslutet bor familjen i Norrköping. Evelyn trivs bra. Där finns många andra norrmän på flykt.

Freden kommer till slut, men Evelyn och hennes familj känner ingen lättnad. Många anhöriga och vänner är försvunna. Deporterade och mördade.

” Jag har alltid tänkt på tiden i Norrköping som den bästa delen av min barndom. Jag kommer ihåg att vi sågs som framtiden och blev skyddade och ompysslade.”

Foto: Archiv Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma.

Sonja & Senta Birkenfelder

Våren 1940 arresteras familjen Birkenfelder i sin bostad i tyska staden Ludwigshafen am Rhein.

Familjen ingår i den första vågen av nazisternas massdeportationer av tusentals romer till det tyskockuperade Polen. De ska interneras i olika getton och läger.

I maj deporteras femåriga Sonja och sjuåriga Senta till gettot i Radom tillsammans med sina två syskon och föräldrarna, pappa Heinrich och mamma Amalie. I gettot föds en syster, men hon dör i tidig ålder på grund av de katastrofala levnadsförhållandena.

I gettona finns det fabriker och verkstäder där både barn och vuxna tvingas arbeta. Människor bor trångt och flera familjer tvingas ofta dela rum. Värme, vatten och avlopp saknas och matransonerna är knappa eller obefintliga. Potatis, soppa och bröd.

Tusentals hungriga och föräldralösa barn sover på gatan. Många överlever inte. De ligger döende på trottoarerna. Trots svårigheterna försöker gettoinvånarna leva ett någorlunda normalt liv. Exempelvis bedrivs skolundervisning illegalt.

Var familjen Birkenfelder tar vägen efter Radom vet vi inte. De som överlever misären i gettot transporteras sannolikt vidare till ett arbets- eller förintelseläger. Spåren efter familjen tar slut, men enligt uppgifter från ett tyskt dokumentationscentrum överlever systrarna Sonja och Senta.

*Familjen identifierar sig själva som Sinti.
I Sverige används begreppet "romer".*

Foto: The Auschwitz album, Yad Vashem – The World Holocaust Remembrance Center.

Gerti Mermelstein

1940–1944

Auschwitz-Birkenau är ett kombinerat koncentrations- och förintelseläger. Under 1944 kulminerar mördandet när antalet transporter av ungerska judar ökar i omfattning.

Dagligen anländer tre till fyra tågtransporter med över 3 000 människor. Endast en av tio får leva.

Efter ankomsten till lägret gör tyska SS-vakter det rutinmässiga urvalet av de tillfångatagna som anses arbetsdugliga. Kvinnor, barn och äldre gasas ofta ihjäl strax efter ankomsten. Nazisterna väljer även ut barn för medicinska experiment, både judiska och romska.

Våren 1944 deporteras många judar från städerna i ungerska delen av Karpaterna. På fotografiet ser vi fyraåriga Gerti Mermelstein tillsammans med sin mamma, syster och mormor som precis anlänt från sin hemstad Mukachevo.

Gerti tittar rakt på fotografen, SS-Hauptscharführer Bernhardt Walter, som är i färd med att dokumentera de dödsdömda judiska fångarna i lägret strax innan de tvingas gå in i gaskamrarna. Här i en skogsdunge hundra meter från gaskamrarna står de tillfångatagna människorna och väntar på sin tur. Ovetande om sina öden.

Gerti är dock inte bortglömd. Fotografiet är välkänt och har använts som omslag till ”... om detta må ni berätta ...”, en bok om Förintelsen i Europa under åren 1933–1945. Även ett musikstycke är komponerat till hennes minne.

Hanna Brezinska/Dimitri

1931–1992

” Vi som blivit fängslade hade inget ont gjort. Vår enda skuld var att vi inte var av arisk ras. Jag hade mist hela min familj, jag stod helt ensam i livet och betydde inte ett dyft för någon.”

Den romska flickan Hanna är bara åtta år när kriget börjar och hennes liv förändras.

Hon har haft en trygg uppväxt i utkanten av den polska byn Pozekreng.

Innan krigsutbrottet insjuknar Hannas mamma Ottilia i lungsot och hon går efter en tid bort. Pappa Adolf, som är byggnadsarbetare, blir ensam med sju barn.

Hannas pappa bestämmer sig för att fly med familjen för att komma längre bort från krigsfronten men tvingas lämna Hanna och lillasystern Anita hos en faster. De orkar inte fortsätta vidare och får istället stanna kvar hemma hos fastern.

Efter att Hannas pappa och resterande familj lämnat fasterns hus stoppar en grupp nazityska soldater familjen. Genom fönstret ser systrarna hela familjen skjutas till döds. Soldaterna går sedan tillbaka till huset och skjuter fastern och hennes man. Hanna och systern klarar sig dock med livet i behåll.

Systrarna transporteras senare till koncentrations- och förintelselägre Auschwitz. Här skapas en särskild avdelning för romska fångar. Nazisterna anser nämligen att romer måste hållas åtskilda för att inte ”smitta” de andra fångarna med sin ”asociala natur”. Hanna får fångnummer Z-4517.

Bland de äldre fångarna myntas begreppet: ”Gå på tå lille vän om du vill leva”. För SS-vakterna spänner upp en lina, och de barn som når upp till linan får fortsätta leva. De andra mördas i gaskamrarna. Som femåriga systern Anita. ”Vi gick ut från baracken hand i hand, jag följde min syster till hennes död.” Därefter stänger Hanna av alla känslor.

Hanna lyckas överleva trots flera år i arbets- och förintelsläger. Mot alla odds. Våren 1945 anländer 14-åriga Hanna till Sverige.

Livia Szmuk/ Fränkell

1927–2025

” Inom mig tog jag farväl av livet”.

Livia växer upp i en trygg miljö i Sighet i norra Transsylvanien med sina föräldrar och storsyster.

När hon börjar skolan på 1930-talet förändras livet. Hon blir retad för att hon är judinna. Några äldre killar kallar henne ”äckliga jude” och uppmanar henne att lämna landet. Men Livia har inget annat land. Hon är född i Ungern och har levt där i hela sitt liv.

Judar får inte längre ha radioapparater, smycken och andra värdesaker. Livia tvingas även lämna ifrån sig sin fina röda cykel. Snart får hon inte heller gå i den lokala skolan. Livia flyttar till en annan stad för att kunna studera. Men förföljelserna fortsätter. I början av 1944 deporteras 15-åriga Livia tillsammans med föräldrar och systern Hédi till tyska koncentrationslägret Auschwitz-Birkenau.

Efter en outhärdlig resa i godsvagn, i tre dygn och två nätter, tillsammans med 80 personer, tar nazisterna emot dem och sorterar ut män, kvinnor och barn.

”Allt gick så fort. När jag vände mig om var gruppen med män redan borta. Jag fick aldrig krama pappa en sista gång”, berättar Livia.

En tysk officer tar tag i mamman och slänger henne till vänster. Livia och Hédi till höger. Mammans sista ord: ”Ta hand om varandra flickor.”

Systrarna får leva, men måste arbeta hårt. De skickas till flera arbetsläger och hamnar slutligen i koncentrationslägret Bergen-Belsen, dit de anländer smutsiga, trasiga och med variga sår i april 1945. Några dagar senare befrias de av brittiska trupper.

Livia och hennes syster får en förfrågan från Röda korset om de vill resa till Sverige för återhämtning under ett halvår. Båda systrarna blir kvar i Sverige.

Miljoner barn mördades under Förintelsen. De få som överlevde fick ofta fortsätta utan tryggheten i sin familj, tidigare hem och kultur. Att leva var inte enkelt. Tvärtom. “Mitt krig började efter krigsslutet”, som ett överlevande barn vittnat om.

Efter kriget ställdes nazistiska ledare och en del av den personal som deltagit i det systematiska mördandet inför rätta vid olika rättegångar. Många ansvariga undkom dock rättvisan helt och några fick sina straff först långt senare.

Vid några tillfällen utdömdes straff för brott mot mänskligheten. 1948 beslutade FN om en internationell folkmordslagstiftning.

Trots att många av världens ledare lovat att något liknande aldrig ska ske igen visar historiens facit att folkmord fortsätter begås.

Under 1948 tillkom även en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, där det underströks att ”mödrar och barn är berättigade till särskild omvårdnad och hjälp”.

De livsöden vi valt att lyfta fram i utställningen berättar om barnens liv under Förintelsen och hur samhället i Tyskland och på tysk-ockuperad mark gradvis förändrades under den nazistiska regimen. Främst är de baserade på vittnesmål från de barn som överlevde, just därför att dessa har kunnat berätta.

De flesta av de mördade barnen, onämnda och okända, har aldrig fått sina röster hörda. Några av dem får det här.

1989 antog FN:s generalförsamling Barnkonventionen, ett internationellt rättsligt bindande avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter. 2020 blev Barnkonventionen svensk lag. De mänskliga rättigheterna, inte minst barns rättigheter, måste försvaras varje dag.

Omslagsbild:

1954 fotograferades Hanna Dimitri tillsammans med sina barn av Anna Riwkin. På fotografiet omfamnar Hanna sin son Leif och till höger kan hennes dotter Anita skimras. Foto/källa: Anna Riwkin, Moderna museet.

Den här utställningen togs fram med anledning av Förintelsens minnesdag den 27 januari 2024.

Vill du veta mer? Besök levandehistoria.se/minnesdagar

Barn under Förintelsen

**Forum
för levande
historia**

Den här utställningen handlar om den nazityska regimens folk mord och förföljelser av judar och romer, med särskilt fokus på hur barnen utsattes. Barn som nazisterna ansåg utgjorde ett hot mot framtiden och därför inte fick leva.